

Nelly Jansens erindringer om blegeri

Nelly Jansen, Bymandsgade 12. Hun blev født 24. august 1901 i Bymandsgade 12 som datter af bleger Niels Hansen Jans.

Blegeriet som erhverv er ca. 150 år gammelt eller mere - det vides ikke så bestemt.

Græsblegeri, som det kaldtes, er et af de erhverv, som kun er blevet udøvet i Dragør, og som så siden er gået i arv fra slægt til slægt, og som sikkert efterhånden helt vil udgå ganske af sig selv. Dels bruges ikke så meget mere i hjemmene eller de større institutioner, såsom hospitaler, fængsler og militæret, da der er så meget i handelen af billigere erstatninger.

Da lærredsvarerne kun fabrikeres i udlandet, har de til tider været vanskeligt at fremskaffe. Navnlig verdenskrigen ødelagde meget på blegeriets område, da lærredet egentlig mest blev fabrikeret i Tyskland og England. Efter krigen kommer det mest fra Czechoslovakiet.

For ca. 50 år siden var der måske 10 blegere, i 1937 kun to. Af de ældste blegere kan nævnes: Karne Morten, Per Brodersen, Ane Knuds, Pieter Schwartz, Marchen Johns, Ane Baggers, Marchen Niels Hans, Ehm Niels Hans, Niels Hansen Jans og måske flere [se note nedenfor].

Blegeriet begyndte egentlig med de såkaldte bystykker, dvs. lærred som navnlig bønderne lod væve her i Dragør på båndvæv med håndskytte, efter at de selv havde spundet og kartet garnet. Det var navnlig hør og blårlærred, som brugtes til lagner og personligt linned.

Ellers fik man jo lærredet fra de større eller mindre forretninger i København. Det var lærred til lagner, blelærred, militærdrejl, bygkornsdrejl til viskestykker, sribet drejl til håndklæder og damaskvævet lærred til duge og servietter. Klunker, som ikke ligner andet end et stykke sækkelærred, er udmærket til karklude, når det er bleget.

Når der ikke var lærred nok, så fortjenesten ikke blev så stor, modtog de fleste blegere også vasketøj, særlig fra bønderne på landet og ellers fra store husholdninger. I gamle dage var lærred svært tøj at behandle i vask, og mange ville gerne have lærredet bleget, efter at det var vasket, og byget ligesom lærredet.

Det var navnlig lagner, hjemmehæklede og hjemmestrikkede sengetæpper, duge og servietter. Tøjet blev ligesom lærredet byget med bølgeaske, derefter blev det banket over en bankeskammel med en klapper, for at banke asken ad af tøjet. Derefter blev det kørt på en trillebør ud i stranden og skyllet, for at blive spredt til tørre på Blegen.

Når det så havde ligget i to dage, blev det gjort vådt igen og spredt ud igen for at ligge og blege.

Asken stammede inde fra Kancelliet ("Den røde bygning") eller fra Christiansborg Slot, hvor der netop blev fyret med bølgebrænde. Asken blev så gemt hele vinteren af de mænd, der passede kakkellovnene. Asken brugtes kun til bystykkerne og til vasken, da bølgeaske giver tøjet en smuk hvidhed. Ellers blev det andet lærred byget med soda.

I gamle dage kørte blegerne lærredet ud på en trillebør og brugte kun hest og vogn, når de skulle til byen med det. Da der så blev noget mere at bestille, fik blegeren ikke så meget tid til københavns-turene. Så hentede og bragte fragtmændene lærredet, men da det var ret kostbart, blev det senere ordnet med leverandørerne, at de selv skulle bringe og hente blegevarerne.

Når der blev byget med aske, måtte der lægges en ramme over tøndnen, hvori der var spændt et klæde, for at asken ikke skulle gå igennem.

Når så asken var kogt én gang i kedlen og øst på tøndnen, blev rammen med klædet lagt oven på et kar med en hane på til at tappe af, der stod på en trefod, også kaldet lægget.

For at udnytte asken, blev der så stadig hældt vand på lægget, efterhånden som det blev tappet af, deraf fremkom navnet læggelud.

Førend lærredet bliver lagt på blegen, bliver det hanket, dvs. der bliver syet hanker i begge sider af lærredet nøjagtig lige overfor hinanden i kanten af lærredet, som skulle bruges til at stikke de pinde igennem, som skulle holde lærredet, når det blev stukket ud på Blegen. Blegen var et med græs bevokset areal, som kun blev benyttet til det samme.

Hankerne, som skulle være meget nøjagtige, blev knyttet over tre fingre med en bestemt knude, for at den ikke skulle gå op. Hanken bestod af snoede hørgarnsdremmer, senere af sejlgarn. Ligeledes blev hanken påsyet med bestemte sting, to om eggen, to midtersting og to halssting.

Efter det så var hanket, skulle det bygges, men først bliver det trukket i bygetøndnen, en meget stor tøndne der havde sin plads ved siden af bygedklen, en stor indmuret kedel, der kunne rumme 36 spande vand.

At lærredet blev byget vil sige, at der blev øst kogende vand på, tilsat som foran nævnt bølgeaske eller senere soda. Man øste på med en lettebøtte, en lille spand påsat et skaft af størrelse som et kosteskaft.

Sådan en tøndne lærred skulle have tre vandkedler og tre ludkedler. Når de tre vandkedler var øst på, var det så trukket så meget igennem lærredet, at det kunne tappes af i en balje fra en hane, der sad i tøndnen og øses op i kedlen og fra kedlen på tøndnen igen og sådan fremdeles tre gange.

Vandet til bygedklen fik man fra posten, som stod i gården. Fra posten var ført et rør ind til huset, hvor det var fastgjort til væggen. Derefter kom der yderligere et løsthængende rør sat på, eller en rende, som kunne fjernes mellem hver gang, der skulle postes i kedlen, for ikke at være i vejen.

Senere, da der blev lagt vand ind i bygehuset, blev vandhanen anbragt lige over kedlen også kaldt en krane.

Selve bygningen foregik i gamle dage i køkkenet, da der kun var lidt blegeri. Senere, da der blev mere lærred at arbejde med, blev der bygget særligt indrettede bygehuse, da der jo også i køkkenet skulle være plads til komfur til madlavning og deslige, og da der heller ikke var udløb, skulle luden bæres ud, det var meget besværligt.

Når det havde stået og trukket i luden, hvad der er nødvendigt, navnlig for at sletten kan komme ud af lærredet (ethvert stykke lærred bliver slettet, efterhånden som det væves) blev det halet af tøndnen, hvorpå

der blev sat en rulle, for at det bedre kunne glide, og lagt på en optrækkerstol og derefter læsset på vognen, for at køres i stranden og skylle luven og sletten af, inden det blev stukket ud.

Først blev det løbet, derefter strakt. Derefter blev der sat pinde i alle hankerne, for at det kunne ligge fuldstændig glat, men også for at det ikke ved storm skal ryge op.

Pindene til lærredet havde man i en dertil indrettet pindepose, syet af stærkt sækkelærred med en rem i til at bære over skulderen og bånd i til at binde om livet.

Når det havde ligget og bleget ca. 14 dage, skulle det hjem og bygges igen. Bygningen blev gentaget fire gange, og lærredet vendt for hver gang, for det skal være nøjagtig lige hvidt på begge sider, når det var færdigt.

Den første bygning var med en tønne rå lærred, derefter var det anden bys, tredje bys og fjerde bys.

Medens lærredet var hjemme for at blivet bygget igen, skulle pindene plokkes op (ud at pille pinde op).

Når lærredet så er færdigt, blev det trukket (ud at trække).

Inden det blev afleveret, blev hankerne skåret af (sprætte hanker af) og lagt sammen og syet for.

Note:

De blegere, Nelly Jansen nævner, var:

Karen Morten Pedersens (1810-1875), Byskriverstræde 3

Peder Pedersen Broder (1802-1881), Bymandsgade 24

Anne Knud Andersens (1818-1885), Stormgade 5

Pieter Pietersen Schwartz (1796-1864), Bymandsgade 18. Blegere fra 1830.

Marchen John Kromanns (1832-1904), Sønderstræde 3

Anne Jan Hermanns (1817-1911), Blegestræde 8

Marchen Niels Hansen Jeppesens (1812-1890), Vestgrønningen 34

Ehm Niels Hansen Jeppesens (1824-1899), Bymandsgade 12

Niels Hansen Jans (1861-1938), Bymandsgade 12